БЕКНАЗАР ТОШБОЕВ

ХАЛҚ МЕХРИГА ЙЎҒРИЛГАН УМР

АТОКЛИ ДАВЛАТ АРБОБИ ВА ЁЗУВЧИ ШАРОФ РАШИДОВ ТАВАЛЛУДИНИНГ 100 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН АДАБИЙ КЕЧАНИНГ САХНАЛАШТИРИЛГАН СЦЕНАРИЙСИ

Атокли давлат арбоби, ёзувчи Шароф Рашидов 1917 йилнинг 6 ноябрида Жиззахда таваллуд топган.

1926-1933 йилларда Наримонов номли мактабда тахсил кўради. Жиззахдаги педагогика техникумини битиргач, мактабда бир йил пионервожатий (етакчи), ўкитувчилик килади.

Давлат университетини 1941 йилда Самарқанд тамомлайди 1938-1941 йилларда Самарқанд вилоятининг "Ленин йўли" газетасида ишлайди. 1941-1942 йилларда Иккинчи жахон урушида қатнашади. 1944-1947 йилларда Самарқанд вилоят партия қумитаси котиби, 1949-1950 "Кизил Ўзбекистон" ("Ўзбекистон газетасига мухаррирлик қилади. 1949-1950 йилларда **Узбекистон** ёзувчилар уюшмаси 1950-1959 раиси, йилларда Ўзбекистон Олий Кенгаши Раёсатининг раиси 1959-1983 йилларда республиканинг биринчи рахбари сифатида Ўзбекистон Компартияси марказий қумитасини бошқарди.

Шароф Рашидов илк ижодини шеъриятдан бошлаган. У "Ўлкам", "Орзуимиз", "Санъатинг кулсин", "Ватан ишки", "Синглимга", "Лочинлар", "Она насихати" каби шеърларни ёзади. 1945 йилда "Қахрим" номли шеърлар тўплами чоп этилади.

Шароф Рашидов "Ғолиблар" (1951), "Кашмир қушиғи"(1959) қиссаларини, "Икки дил достони" киносценарий, "Бурондан кучли" (1958), "Қудратли тулқин" (1964), "Ғолиблар" (1972) романларини, "Дил амри" (1982) қиссасини ёзган.

Сахна тўрида Ўзбекистон жамолига ярашиб турган кошоналар тасвири туширилган панно. Унинг ўртасида Шароф Рашидов сурати. Залда майин куй таралади. Сахнага икки бошловчи кириб келишади.

1-бошловчи: Йиллар ўтиб бормокда шитоб,

Рахнамосиз ўзингиз шу тоб, Сиз бошларда сўнмас бир офтоб, Дилларга жо шаффоф нурингиз, Халқнинг мехри безар умрингиз.

2-бошловчи: Ардоқлаймиз Шароф ота деб, Бу сўзларда йўкдир зийнат, зеб, Номингизни эслаймиз айтиб Сизга бешик она ерингиз, Халкнинг мехри безар умрингиз.

1-бошловчи: Ассалому алайкум! Азиз дўстлар, хурматли мехмонлар, қалби қайноқ ўқувчилар! Республикамизда халқимизнинг оташқалб фарзанди, атоқли давлат ва жамоат арбоби, таниқли ёзувчи сифатида Ватанимиз тарихида ўчмас из қолдирган Шароф Рашидов таваллудининг 100 йиллиги кенг нишонланмоқда.

2-бошловчи: - Шароф Рашидов қарийб чорак аср давомида Ўзбекистоннинг биринчи раҳбари сифатида энг оғир шароитларда халқига ҳалол хизмат қилди, ўзининг юксак бадиий асарлари билан ёзувчилар қаторидан муносиб ўрин олади.

(Шароф Рашидовнинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида 8-10 дақиқалик маъруза)

1-бошловчи: Шароф Рашидов илк ижодий фаолиятини жамоат ишлари билан кўшиб олиб борди. Иккинчи жахон уриши қатнашчиси Шароф Рашидов уруш йилларида "Қасос", "Ширин ҳаёллар", "Дўстимга мактуб" каби шеърларини ёзди. 1945 йилда "Қаҳрим" номли шеърлар тўплами нашр этилди.

2-бошловчи: - Аскар йигитнинг севган ёрига бўлган самимий муҳаббатини тараннум этувчи Шароф Рашидов қаламига мансуб "Уялма" қўшиғини эътиборингизга ҳавола этамиз.

Мен кетганда анча ёш эдинг, Боғбон қизи – гуллар эркаси. Мана энди ойдек тўлибсан, Юрагимнинг шўх арзандаси.

> Менга атаб гуллар экибсан, Очилибди худди ўзингдай. Гулларингга хуштор юлдузлар, Термулади чарос кўзингдай.

Ғунча эди қалбимда севги,Энди чаман бўлиб очилди.Оташларда тобланиб, эркам,Йўлларингга дурдай сочилди.

Соғингандим, мунча қизардинг, Юзинг бўлди худди нақш олма. Узоқлардан келдим сени деб, Кел, гўзалим, энди уялма.

1-бошловчи: - Шароф Рашидов Республикага етакчилик қилиш билан бир қаторда юрт ободончилиги, халқнинг фаровонлиги учун зўр ғайратли ва жасоратли қахрамонлар тимсолини акс эттирувчи йирик бадиий асарлар ёзди.

2-бошловчи: - Ёзувчининг "Қудратли тўлқин" романида халкимизнинг бугунги муваффакиятларига замин бўлган курилишлардан бири Фарход ГЭСи, ўзбек халкининг унда кўрсатган мехнат шижоати акс эттирилади. Асар кахрамонлари ватани ва халки учун кийинчиликларни зўр жасорат ва мардонавор енга олган ёшлардир. Ёш авлоднинг ана шундай жасоратлари ғайратли ва иродали Пўлат, софдил ва гўзал Бахор тимсолларида баён этилган.

1-бошловчи: - Романда Шароф Рашидовнинг юртимиз манзараларини яхши билиши кишлоклари заминида осмонўпар тоғларнинг кумушдек товланиб туриши, зилол сувларнинг шарқираб тушиши, дала-ю, экинзорларга, чаманзору майсазорларга, қиру адирларга, гиёх ва илк чечакларга ризқ улашиши юксак бадий махорат билан тасвирлаб берилган.

2-бошловчи: - Энди "Қудратли тўлқин" романидан парча тингланг.

Бахмалда бахор

Баҳор! У ҳамма вақтдагидек қувноқ, ғунча лабларида, ширмой юзлари, чарос кўзларида иссиқ табассум билан оламга боқади. Узун ва қуюқ сочлари дарё сувидай тўлқинланар, яшил этаклари ҳилпираб, ўзига хос ёқимли виқор билан юрт узра одим ташлайди.

Бу йил Бахмалнинг баҳори ҳам мисли кўрилмаган даражада гўзал келди. Олам бирданига ясанди-ю, чамандек яшнаб, нурга кўмилди.

Бойчечаклар кетидан ер бағрига қип-қизил гилам тушалди. Кенг дала, куз илғамас чул-тоғ ён бағирларидан тортиб то зангор осмонга туташиб кетган уфққа қадар ҳамма ёк лолалардан либос кийди. Лолалар шунча куп очилган эдики, унинг акс нури билан осмон ҳам қип-қизил чуғдай куринарди. Ер ҳам, кук ҳам мисоли лолазор...

Қишлоқ мевазорлар, ўтзорлар, буғдойзорлар ўртасида қад кўтарган эди. Тўйга ҳозирланган келинчак сингари ясаниб, ўз жамолини кўз-кўз қилиб қуёшга интилган хилмахил гуллар чамандек очилиб, қишлоқ ҳуснига ҳусн қўшарди. Бу ердаги ўтлар ҳамиша зангор бахмални эслатарди. Шунинг учун ҳам қишлоқ Бахмал номи билан аталарди.

Бахмалсой баланд тоғлар этагидан – тошлар тагидан булоқлардан пайдо чикадиган бўларди, қишлоққа, унинг далалари ва боғларига, буғдойзорлари ва узумзорларига, кенг яйловларига хаёт суви Бахмалсой қирғоқлари ана шу қирғоқларга туташган кўм-кўк атрофларидаги энг гўзал жойлардан ўтзорлар кишлок хисобланарди. Бахор фаслида дарахтлар Бахмалнинг жамолига маст бўлган ошиқ булбуллар ошёнига айланарди.

Булбуллар бу ернинг гулшанига — бинафшалар, лолалар, турли-туман чечаклар билан безанган боғ-роғлар, далалар, яйловлар жамолига мадҳия ўқирди.

Хозир ҳам ўша дилни мафтун қиладиган сержилва баҳор...

1-бошловчи: - Шароф Рашидовнинг "Голиблар", "Бўрондан кучли" романларини ўкир экансиз янги ерларни ўзлаштиришда фидокорона меҳнат қилган халқимизнинг асл фарзандлари Умурзоқ ота ва Муротали, Ойқиз ва Олимжон каби ҳаёт йўллари ёрқин, табиатан парвозга, юқорига интилувчан довюрак ёш қахрамонлар кўз олдингизда намоён бўлади.

2-бошловчи: - "Мирзачўлни суғориш ва ўзлаштириш юртимиз салномасига олтин сахифа бўлиб кирди. Яна йиллар ва кўп йиллар ўтади, янги авлодлар дунёга келади, йигирманчи асрнинг 50-йилларидаги чўлкуварнинг қахрамонона ишлари миннатдор халқ хотирасидан ҳеч қачон учмайди", - деб ёзган эди Шароф Рашидов.

1-бошловчи: - Ҳозир чўлу биёбонларни боғ-роғларга айлантирган меҳнат аҳлини улуғловчи "Мирзачўл қўшиғи" куйланади.

Мирзачўл қўшиғи.

Мирзачўлни чўл деманг сиз Боғлари, бўстони бор. Ўз юртига мехри пайванд, Олиму, дехкони бор.

Қуёш мўл-мўл сочар ёғду Йўкдир дилда армони. Оқ кўксини тоза тутган Хур Ўзбекистони бор. Тўйларида қўш карнайлар, Чорлар байрам сайлига. Тўри азиз дўстга муштоқ Тўкин дастурхони бор.

Куй-қушиқлар авжи баланд, Бахтга ёр хуш онлари Таърифига суз йуқ қиёс, Мирза Гулистони бор. Бахшиларга достон бу юрт, Қўлдан тушмас созлари. Шоирларга сардор бўлган, Тўра Сулаймони бор.

Мирзачўлни чўл деманг сиз, Боғлари, бўстони бор. Бийдек даштга жаннат қурган Мард, танти деҳқони бор.

- **1-бошловчи:** Ўзбекистонда 60-80 йилларда бунёд этилган кўплаб саноат корхоналари, йирик иншоотлар Шароф Рашидов номи билан боғлиқдир.
- **2-бошловчи**: Кечаги чўлу биёбонларда Навоий, Зарафшон, Учкудук, Янгиер ва Гулистон каби йирик шахарлар, ўнлаб бошка шахар ва туманлар барпо этилди. Минглаб юртдошларимиз у ерларда ўзларининг ризк рўзларини топдилар.
- **1-бошловчи**:- Ватанимиз кудратига муносиб хисса кушган бунёдкор кишиларни мадх этувчи Шароф Рашидов ижодига мансуб "Ширин келармиш" кушиғини эътиборингизга ҳавола этамиз.

Ширин келармиш.

Бағри баҳор ўлканинг Ҳуснига хол келармиш. Ойдин ўзиб жамоли Толеи ҳилол келармиш.

Хаёл эди дилларда, Достон эди тилларда, Сайхун банди бўлажак, Оби – зилол келармиш.

Толе кулар, бахт кулар, Чўлда севги етилар, Сайхун бўйида байрам, Ширини бол келармиш.

Янги зафар, янги шон, Қахрамонлик чин нишон. Янги умр, янги тўй-Ширин хаёл келармиш.

Чўлда қозондик зафар. Умрга иқбол ёзар. Диёримга нур сочиб Ширин жамол келармиш.

1-бошловчи: - "Акам катта—кичик ишлар билан банд бўла туриб асар ёзишга улгурар, бунинг устига яна қанчадан- қанча бадиий асарларни ўқишга ҳам имкон топар эди. У киши китобни варақлаш, унга тикилиш бу—китоб ўқиш дегани эмас. Китобни синчиковлик билан теран тушуниб, мағзини чақиб ўқиш кераклигини уқтирар эди", - деб ёзади адабиётшунос олим ва таржимон Асил Рашидов.

2-бошловчи: - Шароф Рашидовнинг сўз мулкининг султони Алишер Навоий сиймоси ва асарларига хурмати беқиёс эди. Шоирнинг 525 йиллик юбилейи нишонланган йилда тўйга тўёна сифатида Навоий кўплаб номидаги Шоир бунёд маданий масканлар ЭТИЛДИ. танланган асарларининг ўзбекча 15 томлиги хамда русча 10 томлиги китоб жавонларимиздан фахрли ўрин олди. Бу хайрли ишларда Шароф Рашидов бош – қош бўлди.

1-бошловчи: - Шароф Рашидов қаламига мансуб "Навоийга" шеърини тингланг.

Навоийга

Пахлавон асрнинг умри тугамас, Бу умр оламнинг аввали боши. Янчилиб кетар ва хатто соврилар Яланғоч қоялар қоп-қора тоши.

Ўз қадри-қимматин топди ўлкамдан, Янчилмас, соврилмас, дурдоналаринг, Оташ қалбдан чиққан олтин сатрлар,

Безади шеърият кошоналарин. Латиф соз қўлингдан тушмасин сира, Сотқинларга нафрат айтиб, қулатдинг. Қадри – қиммат ҳамда вафони куйлаб, Биродарлик ҳам дўстликни уйғотдинг.

Фарходига вафо қилди мард Ширин, Номард Хусров юрагини чок этди. Бош эгмади ҳам қўрқмади ўлимдан, Ўз орзуси, севгисини пок этди.

Ихлосманд дилимнинг нури дийдаси: Фарходинг, Бахроминг, Ширин, Шопуринг. Нур, севги, вафою мардоналикни Намоён айлади сенинг ашъоринг.

Севгисига вафодорлик, мард туриш – Фақат бизга хислат бўлган, бизга ёр. Эй, шеърият диёрининг қуёши, Сен қалбимиз уйин этдинг мунаввар!

1-бошловчи: Шароф Рашидов давлат ташрифи билан кўплаб юртларда бўларди. Сафар таассуротлари асосида бир канча асарлар ёзилган. Ёзувчининг Хиндистон сафари таассуротлари натижасида дунёга келган "Кашмир қўшиғи", "Икки дил достони" асарлари Шароф Рашидов истеъдодини тўла намоён этади.

2-бошловчи: - Ўзбек адабиётининг жахонда энг кўп тарқалган асарларидан бири ҳам Шароф Рашидовнинг "Кашмир кўшиғи" қиссасидир. Бу насрий қисса жаҳоннинг 100 га яқин тилига таржима қилинган . Асарда кўҳна Ҳинд диёрининг Кашмир ва Жамму водийсида яшаб келган халқларнинг бой ўтмиш тарихи , уларнинг ўз ватани озодлиги ва мустақиллиги йўлидаги қаҳрамонона курашлари мард ва жасур ёшлар -- Бамбур каби ўғлонлар , Наргиз каби моҳирўй қизлар тимсолида тараннум этилган .

1-бошловчи: - Эътиборингизга ана шу қиссада куйланган "Дугоналар" қушиғини ҳавола этамиз.

Дугоналар

Наргиз:

Дугоналар, омонмисиз, бормисиз, Жам бўлишиб, очилиб гулзормисиз?

Лола:

Хеч қандай куч бизни хазон этолмас, Бўрон, Хоруд муродига етолмас!

Атиргул:

Обод бўлур бахоримиз, боғимиз, Ёв енгилса, бош бўлинг ўртоғимиз!

Наврўзгул:

Қора кучлар гулистондан қувилсин , Гуллар барги шабнам билан ювилсин !

Наргиз:

Душман ўлсин, боғимиз обод бўлсин, Бирлашайлик, дўстларимиз шод бўлсин!

1-бошловчи: - Шароф Рашидовнинг давлат ва жамоат арбоби сифатида ўзбек халқини дунёга танитишдаги хизматлари беқиёсдир. Жаҳонда "Тошкент руҳи" сифатида 1966 йилда вужудга келган тушунча Шароф Рашидов номи билан бевосита боғлиқдир.

2-бошловчи: - Шароф Рашидов Осиё ва Африка ёзувчилари ҳамкорлиги ҳаракатининг, Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатлари халқаро кинофестивалининг, Ҳиндистон ва Покистон ўртасида тинчлик сулҳи имзоланишининг ташаббускоридир.

1-бошловчи: -Гўзал ва бетакрор пойтахтимиз Тошкентни улуғловчи "Тошкент нахори" қўшиғи ижро этилади. Марҳамат, тингланг!

Тошкент нахори

Тошкент қилар намойиш Озод бу Осиёда!

Орзулари ушалмиш, Бўлмиш яна зиёда!

> Бу Осиё нахори Тошкент нахориданмиш. Ороми хам бахори Тошкент бахориданмиш.

Эллар ўкир тасанно Тошкент, Тароватингга! Хайрон, хайратда гохо Гўзал фароғатингга!

Тошкет қилар намойиш Озод бу Осиёда! Орзулари ушалмиш, Бўлмиш яна зиёда

1-бошловчи:–1966 йил 26 апрель тонгида Тошкент ахолисининг миллион юраги атиргул баргига қўнган шабнамдек титради. Зилзиладан шахар ахолиси саросимага тушмади. Кишилар уйи бузилганга суянчик, дили оғриганга дармон--дори бўлишди.

2-бошловчи:-Ана шундай оғир дамларда **Узбекистоннинг** биринчи рахбари Шароф Рашидов ишларига эътиборини қуриш диққат Тошкентни кайта қаратди. Буюк инсонниниг саъй-харакати туфайли гўзаллик ва кўркамлик рамзи бўлган Тошкентдек яна бир азим шахар ростлади. Айниқса метрополитенининг Тошкент кад туширилишида Шароф Рашидовнинг курилиши, ишга хизматлари бекиёсдир.

1-бошловчи:-Юртимизни, пойтахтимиз Тошкентни мадх этувчи "Қуёш шахри" шеърини эътиборингизга ҳавола этилади.

Қуёш шахри

Энг теран чашмадек тиниб, сизилиб, Асрлар қаъридан келади хабар:

Икки минг йил бурун чайла бузилиб, Қўрғон барпо бўлди, яралди шаҳар.

Турон юлдузларин силсиласида Чақнади яна бир қўлбола қуёш. Улуғ шаҳарларнинг бўйсирасида Абадий ўрнини топа олган Шош.

Тошкентим, офтобсан, Шарққа нур сочган, Қуёшдек тутилдинг неча боралар. Тош мағзинг чақолмай тамшаниб қочган

Неча Қутайба-ю, неча Доролар...

Ўзбекка мақтаниш одатмас, гарчанд, Бағримни тўлғазар ушбу кун ғурур: Тошкенту Бухоро, Хевоқ, Самарқанд, Хар бири жахоннинг безаги бўлур.

Қалбинг кўзи билан назар сол Инсон, Мана бу Мингўрик, манов Кўкалдош. Мозийга битмасди забон ногахон, Эрк деб қўзғаларди бунда хар бир тош.

Фарзандман, бағрингда кезурман мен ҳам, Сенсан менинг учун маскан мўътабар. Тошкентдан бошланур менга ҳам олам, Денгизлардан нари, қитъалар қадар.

Не-не зилзиладан чиколган омон Манглайи яркирок маконсан буюк. Байналмилал маъво, асл қахрамон, Жахон тарихида номинг бор суюк.

Ишчисан, олимсан, арбобсан, меъмор, Сенга ҳам мунтазир боқар ер юзи. Тинчлик деган жойда Тошкент руҳи бор, Тошкент деган жойда осойиш сўзи.

Йироқ африкалик саргашта адиб, Бомбай ғазалхони шошар сен томон. Эзгу ниятларнинг байроқдори деб, Сени шарафлайди замину замон.

Тошкентим, порлаган пойтахтсан бу кун,

Юксалди кўксингда не-не қасрлар. Сир эмас, бунчалар камолот учун Керак бўлар эди неча асрлар. Сен куёш шахрисан, фахримсан азал, Омон бўл хамиша ўзбеки ерим. Сенсан мунис, мушфиқ Шарқимга хайкал, Туҳфа бўла қолсин сенга шу шеърим!

1-бошловчи:-Фарзандини ардоқлар бу халқ, Бандасини асрар қодир Ҳақ, Шараф билан яшаш олий бахт, Адолатли бино қурдик биз, Халқнинг мехри безар умрингиз.

2-бошловчи:-Сиз фидойи, оташқалб инсон, Сизни қўмсаб яшаймиз ҳамон, Сиз юксаксиз, бамисли осмон, Беҳиштда ҳам маъсум юрингиз, Халқнинг меҳри безар умрингиз.

1-бошловчи: Шароф Рашидов халқ қалбида ўзига хос ўчмас ном қолдирди. Бизнинг асримизда Шароф Рашидов номи ўзбек халқининг оташқалб фарзанди бўлиб янгради. Жахон аҳли ҳам уни атоқли ёзувчи, йирик давлат ва жамият арбоби сифатида биларди ва тириклигидаёқ тан олган эди.

2-бошловчи: Шароф Рашидовнинг қутлуғ номи Ватанимиз тарихидан муносиб ўрин эгаллади. Асрлар ўтади, буюк инсоннинг номи авлодлар томонидан ҳурмат ва ифтиҳор, юксак қадр ва ғурур билан тилга олинади.

1-бошловчи: Шароф Рашидов таваллудининг 100 йиллиги тантаналари республикамиз микёсида давом этади.

(Адабий кеча охирида "Адолат офтоби" қўшиғи ижро этилади)

Адолат офтоби

Адолатнинг ҳаётбахш шамоллари елдими,

Хақ нихоят халқимнинг арзин қабул қилдими, Неча йиллар орзиқиб кутган кунлар келдими, Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин. Ўзбекнинг ўз нихолин экканлиги рост бўлсин.

Ўтди қанча талотўп, ўтди қанча ғавғолар, Ўтди қанча малохат, ғийбату кин, иғволар, Оқартирди сочларни неча қора савдолар, Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин. Ўзбекнинг ўз нихолин экканлиги рост бўлсин.

Сафга тизил, набирам, отажоним, тур энди, Мустақиллик нашъасин, ҳаққинг бордир, сур энди. Қулни бериб қулларга, бир тан булиб юр энди, Елкамизга офтобнинг текканлиги рост булсин. Узбекнинг уз ниҳолин экканлиги рост булсин.

Унутмагин ва лекин олдда бор ҳали ётлар, Қадамингни пойлайди очкўз, юҳо не зотлар, Шоҳ сурибсан, инжима, ғингшиса агар мотлар, Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин. Ўзбекнинг ўз ниҳолин экканлиги рост бўлсин.

Ўз қўлингга олганинг — Ялов сенга муборак, Юрагингда сўнмаган — олов сенга муборак, Ёндиролдинг қорларни — қалов сенга муборак, Елкамизга офтобнинг текканлиги рост бўлсин. Ўзбекнинг ўз нихолин экканлиги рост бўлсин.

БЕКНАЗАР ТОШБОЕВ Жиззах вилояти Янгиобод тумани, Фахрий ўкитувчи, Шухрат медали сохиби